

DIGITALE GELETTERDHEID

IN HET PRIMAIR ONDERWIJS

Basicy

Wat is DIGITALE GELETTERDHEID?

Kinderen kunnen zich niet meer inbeelden hoe de wereld eruit zou zien zonder technologie. Met deze razendsnelle digitalisering, sluipt ook langzamerhand de term 'digitale geletterdheid' de gangen van onze scholen en de koffiekamers binnen. De wereld van onze leerlingen is namelijk digitaal en het is aan het onderwijs om ze hierin te begeleiden.

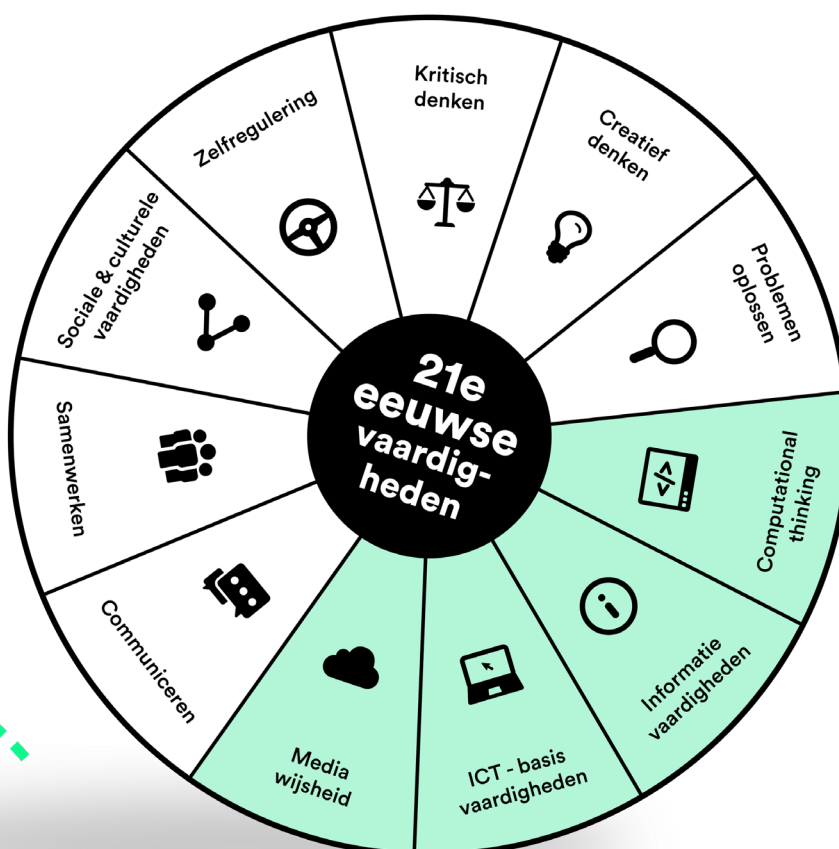
Maar wat betekent digitale geletterdheid eigenlijk?

Digitale geletterdheid draait om alles wat je moet kennen en kunnen om je succesvol te bewegen in de digitale samenleving. Door digitale geletterdheid op school aan te bieden, zorg je ervoor dat je leerlingen verstandig leren omgaan met technologie, kritisch kijken naar media en hun digitale talenten tot bloei komen. Ieder kind krijgt zo dezelfde kansen.

Heel concreet bestaat digitale geletterdheid uit de vier onderstaande gebieden. Hoewel elk onderdeel zijn eigen insteek heeft, moet je ze niet volledig los van elkaar zien. Je hebt ze namelijk allemaal nodig om goed mee te komen in deze maatschappij:

- **ICT-basisvaardigheden:** Begrijpen van en kunnen omgaan met computers en netwerken.
- **Mediawijsheid:** Bewust, kritisch en actief kunnen omgaan met media.
- **Informatievaardigheden:** Relevante informatie op een kritische wijze kunnen zoeken, selecteren, verwerken en gebruiken.
- **Computational thinking:** Een probleem zo kunnen formuleren dat het op te lossen is met de computer of andere digitale tools.

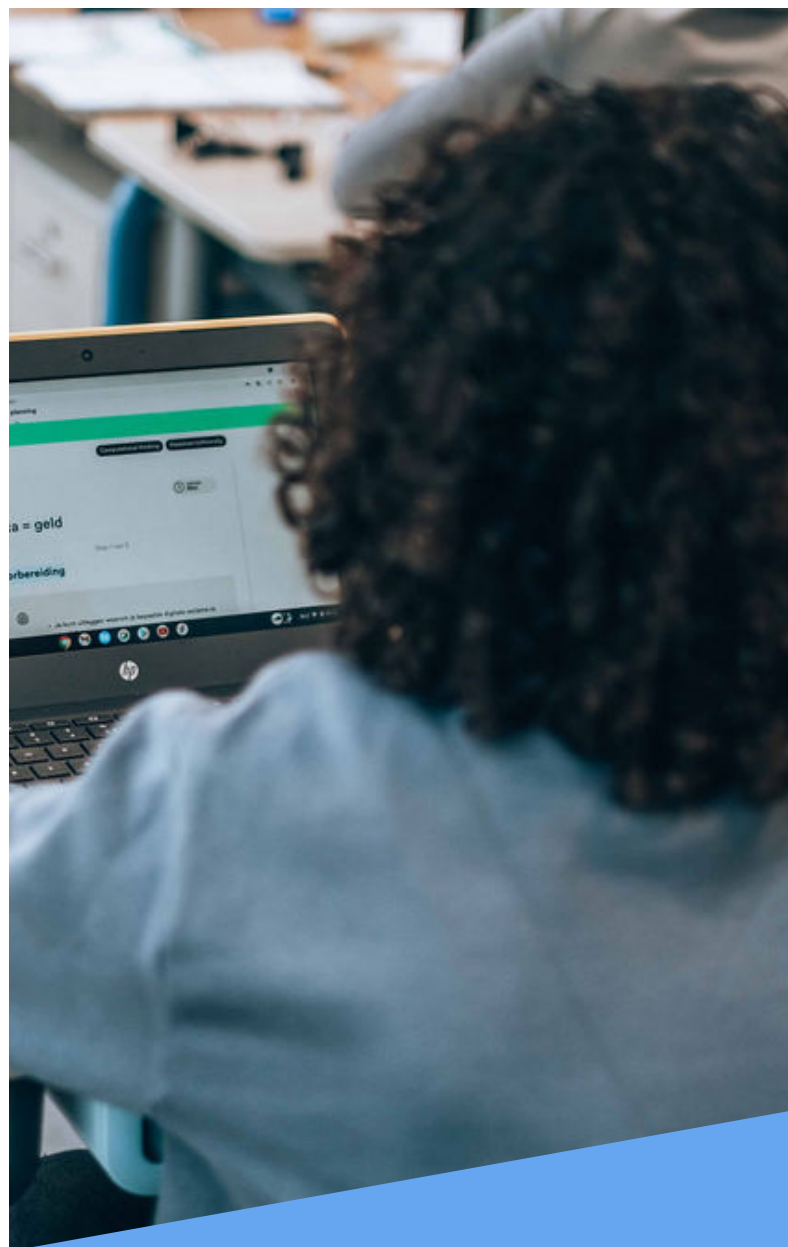
Deze vier gebieden maken onderdeel uit van de zogenaamde '21e eeuwse vaardigheden'.

De noodzaak van digitaal geletterde jongeren

De onderwijsinspectie geeft aan dat onderwijs nog altijd onvoldoende aansluit op de veranderende samenleving en arbeidsmarkt. Deze veranderingen worden volgens hen mede veroorzaakt door digitalisering en technologisering (Rapport De Staat van het Onderwijs, 2019). De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen publiceerde in 2012 al een vijftal adviezen omtrent digitale geletterdheid. Zo gaven zij onder andere aan dat er een nieuw vak ingevoerd moet worden om hier voldoende aandacht aan te besteden, dat het vak Informatica vernieuwd moet worden en dat er prioriteit gegeven moet worden aan het opleiden van een nieuwe generatie docenten met nieuwe vaardigheden en attitudes (Digitale Geletterdheid in het Voortgezet Onderwijs, 2012). Dit bracht de noodzaak van digitale geletterdheid aan het licht. In 2018 kwam Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) met een volledige leerlijn digitale geletterdheid voor het primair en voortgezet onderwijs (Strijker, 2019). In 2019 publiceerde Curriculum.nu op hun beurt een uitgebreid adviesrapport waarin het verankeren van digitale geletterdheid en burgerschap in het curriculum nog eens benadrukt wordt (Samen bouwen aan het primair en voortgezet onderwijs van morgen, 2019).

Het is in kunnen en kruiken dat digitale geletterdheid in de nabije toekomst een verplicht onderdeel wordt. Desondanks zien steeds meer scholen die wij bij Basicly spreken nu al de urgentie. Zij zetten vanuit een morele verplichting alvast de eerste stappen om hun onderwijs beter te laten aansluiten op wat de leerlingen nodig hebben. Want hoe eerder je als school begint, hoe eerder je de leerlingen in staat stelt om zich succesvol te bewegen in de huidige samenleving.

Wat Basicly betreft is het starten met digitale geletterdheid het allerbelangrijkste. Of je dit nu met ons doet, met iemand anders, of zelf: maak een begin. Niet alles hoeft direct perfect te gaan. Werk stap voor stap toe naar een constructie die bij jullie school past.

Wat gebeurt er al?

DE TECHLABS, MAKERSPACES EN ATELIERS SCHIETEN ALS PADDESTOELEN UIT DE GROND. VR-BRILLEN ZIJN NIET AAN TE SLEPEN EN 3D-PRINTERS STAAN STEEDS VAKER DAG EN NACHT SLEUTELHANGERS TE PRINTEN.

De robotjes worden uit de kast gehaald, VR-brillen zijn niet aan te slepen en 3D-printers staan steeds vaker dag en nacht sleutelhangers te printen. De periode van thuisonderwijs door corona heeft de focus op technologie en digitalisering nog eens doen toenemen. Niet alleen de harde werkers (die na werktijd nog even checken of de 3D-printer niet vastloopt) zien het belang van digitalisering in. Ook enkele collega's die eerst zo hun twijfels hadden, hebben tijdens de vele online sessies kunnen proeven aan de voordelen die digitalisering met zich meebrengt. Zo ontstaat bij steeds meer scholen de vraag: "Hoe zorgen we ervoor dat deze trein blijft rijden?" Met andere woorden: "Hoe kunnen we deze positieve ontwikkeling doorzetten?"

Onbewust

Toch ontstaat er vervolgens vaak een misverstand bij de leerkrachten die hier wat kritischer in staan. Want

digitalisering is toch 'met computers'? En 'we doen toch al dingen met PowerPoint'? Ook ontstaat vaak de vraag: "Komt dit er dan nog bij?". Het is soms niet helder dat er al een heleboel gebeurt aan digitale geletterdheid in het primair onderwijs. Leerkrachten hebben vaak niet in de gaten dat zij binnen bepaalde lessen al aandacht besteden aan digitale geletterdheid en ze dus meer kunnen dan waar zij zichzelf toe in staat achten.

" Hoe kunnen we deze positieve ontwikkeling doorzetten? "

Neem bijvoorbeeld onderzoek doen, een onderdeel van informatievaardigheden. Doen leerlingen bij het maken van een spreekbeurt niet ook onderzoek? Jazeker! Leren leerlingen bij taal niet al over reclameboodschappen?

Kijk aan, zo besteed je ook al aandacht aan mediawijsheid.

Zonder dat je het doorhebt, werken jullie misschien al aan digitale geletterdheid. Laten we daar ook mee beginnen... of beter gezegd doorgaan. Een goede eerste stap is het in kaart brengen van wat jullie al doen en daarmee zoeken naar de overlap tussen de doelen van digitale geletterdheid en de doelen binnen jullie huidige curriculum. Vervolgens kun je naar mogelijkheden kijken om jullie aanbod op het gebied van digitale geletterdheid uit te breiden.

Een structurele plek voor digitale geletterdheid

ELKE SCHOOL IS ANDERS EN HEEFT EEN EIGEN MANIER VAN WERKEN. DIGITALE GELETTERDHEID WORDT DAAROM IN DE PRAKTIJK OOK OP VERSCHILLENDE MANIEREN STRUCTUREEL INGEPAST. DE DRIE MEEST VOORKOMENDE BENADERINGEN :

1

Apart

Besteed uitgebreid aandacht aan digitale geletterdheid als apart vak. Zo wordt het geen ondergeschoven kindje en weet je zeker dat leerlingen een goede basis meekrijgen.

2

Geïntegreerd in de lessen

Wanneer je digitale geletterdheid integreert in je lessen, kun je een koppeling maken tussen het bestaande lesmateriaal en de doelen van digitale geletterdheid. Dat kan vanuit de leerinhouden van andere methodes (als toevoeging) of vanuit Basicly (als vervanging van een bestaande les).

3

Combinatie

Een combinatie tussen optie 1 en optie 2 kan ook goed werken. Het voordeel van optie 3 is dat je een duidelijke verdeling kunt maken tussen het leggen van de basis (op een apart moment) en het werken aan herhaling en verdieping (tijdens andere lessen).

Wat werkt in de praktijk prettig?

De kennis en vaardigheden van digitale geletterdheid zijn meestal nieuw voor de leerlingen. Dat betekent dat ze tijd nodig hebben om zich de kennis en vaardigheden eigen te maken. We raden daarom aan om eerst geïsoleerd aandacht te besteden aan digitale geletterdheid. Deze kennis en vaardigheden kunnen ze daarna direct toepassen tijdens andere vakken en thema's.

Wees daarbij niet te streng voor jezelf! Net zoals met andere vakinhouden is het belangrijk om inzicht te krijgen in de leerlijn. Door gaandeweg ervaring op te doen, krijg je dit inzicht vanzelf en wordt het steeds eenvoudiger om digitale geletterdheid te combineren met andere vakken. Begin klein en probeer eerst wat uit. Zo kun je op een gegeven moment betere keuzes maken om digitale geletterdheid structureel weg te zetten.

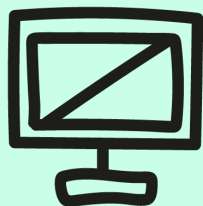

De kar trekken

Vanuit de praktijk zien we dat het belangrijk is dat er één persoon het implementatieproces aanstuurt of begeleidt. Dat is de persoon die in gesprek gaat met leerkrachten en uiteindelijk verandering de school binnen brengt. Ook houdt deze persoon het overzicht en zorgt deze voor een eenduidige aanpak.

Drie tips voor een sterk begin

1. Regel waar het kan eerst de randzaken. Zorg dat je met je leidinggevende hebt afgesproken om aandacht te besteden aan dit leergebied en dat je hier ook ruimte voor maakt. Start je scheef, dan houd je er ook een bitter gevoel aan over.
2. Breng duidelijk in kaart of je dit vrijwillig oppakt of dat je hier ook taakuren voor krijgt. Stem dat af met bijvoorbeeld je leidinggevende en ga niet op je eigen eilandje ermee lopen prutsen.
3. Houd in je achterhoofd dat de keuzes die je in het begin maakt, niet voor altijd hoeven te gelden. Je kunt ervoor kiezen om eerst een uur vrij te maken in het atelier, en dat je dan over een jaar afsprekt met je leidinggevende om digitale geletterdheid weer op een andere plek terug te laten komen

Inspirerende voorbeelden

OBS De Brink, Emmen

De leerlingen van OBS De Brink (Daltononderwijs) werken in de middagen met ‘Wereldtijd’, een vast moment waarbij verschillende vakken met elkaar geïntegreerd worden. “De koppeling van digitale geletterdheid met taal of wereldoriëntatie is hierin goed te maken”, zegt Mandy de Jonge, ICT-coördinator. “Denk bijvoorbeeld aan het doen van een eigen onderzoek of het maken van een stripverhaal met behulp van een storyboard.”

BS Het Zuiderlicht, Dronten

Deze school biedt in groep 7-8 digitale geletterdheid aan geïntegreerd bij wereldoriëntatie en taal. In de loop van het schooljaar 2021-2022 zullen ook de andere groepen een start maken. Stap voor stap onderzoeken ze zo wat goed voor hen werkt.

De Kraats, Bennekom

Het team van De Kraats is sinds schooljaar 2021-2022 gestart met digitale geletterdheid in alle groepen. Daarvoor hebben ze tijd vrij gemaakt in het rooster. Verder willen ze waar mogelijk een koppeling maken met lopende thema's. “Wij willen leerlingen afleveren die zijn toegerust om zich op de vier deelgebieden van digitale geletterdheid te redden”, aldus leerkracht Matthijs van der Kruk.

Expert aan het woord | Dorien

INTERVIEW MET ONDERWIJSKUNDIGE EN TRAINER DIGITALE GELETTERDHEID BIJ BASICLY

Dorien is onderwijskundige en trainer. Zij leidt bij Basicly alle onderwijsontwikkelingen in goede banen en zorgt dat het platform in lijn ligt met Basicly's visie op digitale geletterdheid.

Wat vind jij dat de leerlingen van het primair onderwijs moeten kennen en kunnen in de huidige digitale samenleving?

“De vier onderdelen van digitale geletterdheid zijn voor mij de basis die kinderen nodig hebben om nu en in de toekomst goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Als je de kennis en vaardigheden van digitale geletterdheid niet bezit, dan wordt het echt lastig om digitaal te leren en te werken. Digitaal geletterd zijn is van belang in kinderen hun dagelijks leven, maar ook in hun toekomstig studie- en beroepsleven. 'Hoe ga je online met elkaar om?' 'Hoe presenteer je jezelf (online)?' en 'Welke bijdrage kun je leveren aan de (toekomstige) maatschappij?’

Het is een probleem dat we er zomaar vanuit gaan dat kinderen die kennis en vaardigheden automatisch ontwikkelen. Want dat klopt niet volledig. Je moet je leerlingen deze echt aanleren.”

Hoe heeft Basicly dit vertaald naar lesmateriaal?

“De lesmaterialen van Basicly zijn voor zowel de leerkracht als de leerling eenvoudig, begrijpelijk en direct bruikbaar. De leerlingen kunnen hun opgedane kennis en vaardigheden opnieuw toepassen bij andere vakken, wat in onze ogen de ideale situatie is.

Bij de kleuters sluiten we met onze thema's zo goed mogelijk aan bij de manier waarop leerkrachten al werken. In onze thema komen de verschillende onderdelen van digitale geletterdheid aanbod. De leerkracht kan ervoor kiezen om dit thema aan te bieden samen met of naast dat wat ze al hebben ingepland.

Vanaf groep 3 hebben we voor ieder leerjaar vier losse bundels ontwikkeld waarmee de leerlingen de kennis en vaardigheden van digitale geletterdheid goed onder de knie krijgen, voordat ze die toepassen bij andere vakken.”

Hoe kunnen scholen dit inpassen in hun onderwijs? Hoe zie jij dit?

“Als een school net begint met digitale geletterdheid, zou ik dit vooral in kleine stapjes oppakken met af en toe een losse les. Begin klein. Zo raken jij en je leerlingen gewend aan dit relatief nieuwe leergebied. Wanneer je de leerlingen een gedegen basis wilt bijbrengen, dan moet je er structureel aandacht aan besteden en het in je planning wegzetten. Bied de lessen los aan en combineer het eventueel met andere vakken. Zo doen je leerlingen vaardigheden en kennis op, die ze vervolgens oefenen tijdens de lessen van andere vakgebieden. Bijvoorbeeld: je hebt ze geleerd hoe je de zoekmachine goed kunt gebruiken. Daarna kun je dat tijdens natuur toepassen.

Uit ervaring weet ik dat sommige scholen dit sowieso helemaal apart willen aanbieden. Die maken hier een uurtje in de week of om de twee weken tijd voor. Andere scholen willen al eerder op zoek gaan naar die combinatie. Dus die strepen doelen tegen elkaar af. Een les over reclame zit bijvoorbeeld vaak in een taalmethode verwerkt. Die kun je dan vervangen door onze les.”

Begin klein. Zo raken jij en je leerlingen gewend aan dit relatief nieuwe leergebied

Over Basicly

Bij Basicly werken we sinds 2014 vol passie aan ons ultieme doel: zorgen dat elke leerling in Nederland klaar is voor de digitale wereld. Het bereiken van dit doel begint volgens ons bij de school. Daarom stellen wij met onze totaaloplossing iedere basis- en middelbare school in staat om digitale geletterdheid een structurele plek te geven in het onderwijs.

Met een doorlopende leerlijn en eenvoudige lesmaterialen, verdieping voor het team en snelle hulp. Ook hebben we daarnaast aandacht voor het organisatorische aspect. Je krijgt persoonlijke begeleiding van een e-buddy bij het ontwikkelen van een visie op digitale geletterdheid en het creëren van draagvlak binnen je team. Zo bouwen we structureel aan de vaardigheden van leerlingen en leerkrachten en blijft digitale geletterdheid een blijvend onderdeel van je aanbod.

www.basicly.co

A student is seen from behind, sitting at a desk and using a laptop. The laptop screen displays a webpage with a 'Downloads' section showing two files: 'Werkblad Data - geïnt.' and 'Infographic Data - geïnt.'. Below this is a section titled 'Opfrisser' (Refresher) with a list of five steps for clearing browser data. The student's hands are on the keyboard. In the foreground, there are some papers, one of which has 'DATA = GELD' written on it. The background shows a classroom environment with other students and laptops.

Basicly